

УДК 657.6

Хаймьонова Н.С., здобувач

Львівська комерційна академія

ВНУТРІШНІЙ КОНТРОЛЬ ВИТРАТ У СИСТЕМІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

Здійснено огляд теоретичних підходів до визначення системи внутрішнього контролю підприємства. Систематизовано принципи внутрішнього контролю витрат підприємства, як запоруки його економічної безпеки. Визначено складові контрольні середовища підприємства. Сформовано об'єкти та систематизовано суб'єкти внутрішнього контролю витрат підприємства. Визначено організаційні етапи та стадії внутрішнього контролю витрат підприємства.

Ключові слова: витрати, внутрішній контроль, суб'єкти контролю, об'єкти контролю, етапи внутрішнього контролю.

Наумонова Н.

INTERNAL CONTROL COSTS IN SYSTEM ECONOMIC SECURITY

Done overview of theoretical approaches to the definition of internal control of the company. Systematized principles of internal control expenses, as a prerequisite for its economic security. The composition of the control environment of the company. Formed objects you systematically subjects of internal control costs. Defined organizational phases and stages of internal controls costs.

Keywords: costs, internal control, control subjects, objects control stages of internal controls.

Хайменова Н. С.

ВНУТРЕННИЙ КОНТРОЛЬ РАСХОДОВ В СИСТЕМЕ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЯ

Осуществлен обзор теоретических подходов к определению системы внутреннего контроля. Систематизированы принципы внутреннего контроля расходов предприятия, как залога его экономической безопасности. Определены составляющие контрольной среды предприятия. Сформирован объекты и систематизированы субъекты внутреннего контроля расходов предприятия. Определены организационные этапы и стадии внутреннего контроля расходов предприятия.

Ключевые слова: расходы, внутренний контроль, субъекты контроля, объекты контроля, этапы внутреннего контроля.

Постановка проблеми у загальному вигляді і її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. В умовах ринкової економіки будь-який економічний суб'єкт має свою цільову функцію, яка реалізується та досягається за допомогою ефективного управління. Однією з функцій управління, яка забезпечує економічну безпеку підприємства, є внутрішній контроль. В умовах ринкової економіки зростає потреба у вдосконаленні методологічних та організаційних аспектів контролю в усіх сферах господарської діяльності України.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. Питаннями організації та методики внутрішнього контролю витрат господарської діяльності підприємств займалися як вітчизняні, так і зарубіжні вчені: Бутинець Т.А., Завгородній А.Г., Т.В. Ковтун, Є. В. Калюга, Д. М. Марченко, В.М.Мурашко, Л.Г. Столяр, М.Д. Корінько, Ю.М. Футоранська, [1-9]та ін. Проте досі актуальним залишається питання організації внутрішнього контролю витрат діяльності ринків із організаційною специфікою господарювання.

Цілі статті. Метою роботи є систематизація організаційних і методичних аспектів внутрішнього контролю витрат з метою підвищення економічної безпеки підприємства.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. З метою забезпечення ефективного управління діяльністю підприємства, підвищення його рентабельності та збереження активів необхідний чіткий механізм контролю за господарськими процесами і операціями. Внутрішній контроль - це процес, який забезпечує відповідність функціонування конкретного об'єкта прийнятим управлінським рішенням і спрямований на успішне досягнення поставленої мети, якою є об'єктивне вивчення фактичного стану справ суб'єкта господарювання, виявлення та попередження тих факторів і умов, які негативно впливають на виконання прийнятих рішень і досягнення поставленої мети, та доведення цієї інформації до органів управління. Дефініції поняття внутрішнього контролю у працях вітчизняних та зарубіжних науковців наведено у таблиці 1.

Таблиця 1

Дефініції терміну „внутрішній контроль” у наукових та методичних працях вчених

№ з/п	Автор і джерело	Визначення терміну
1.	Бутинець Т.А. [1]	Внутрішній контроль - це постійна, щоденна робота, яка унеможливує допускання зловживань і дає можливість використовувати ресурси підприємства, включаючи людський капітал, на його користь відповідно до прийнятих планів, а також захищає інтереси працюючих у відповідності до умов колективного договору.
2.	Загородній А. Г., Вознюк Г. Л., Партич Г. О.	Внутрішній контроль – це здійснюваний підприємством процес перевірки виконання всіх управлінських рішень у сфері фінансової діяльності з метою організації фінансової стратегії та запобігання кризовим ситуаціям, які можуть призвести до банкрутства цього підприємства
3.	Ковтун Т.В. [3]	Внутрішній контроль - процес, що спрямований на досягнення довгострокових цілей компанії, які є наслідком дії керівництва з планування, організації, моніторингу діяльності суб'єкта господарювання в цілому та її окремих підрозділів.
4.	Калюга Є. В. [2]	Внутрішній контроль – це система спостереження за ефективністю, доцільністю та законністю здійснюваних операцій з метою збереження грошових потоків та матеріальних цінностей, а також це складова ринкового механізму та одна з основних функцій управління підприємством.
5.	Корінько М.Д. [4]	Внутрішній контроль - це система заходів, визначених керівництвом підприємства та здійснюваних на підприємстві з метою найбільш ефективного виконання усіма працівниками своїх обов'язків щодо забезпечення і здійснення господарських операцій. Внутрішній контроль визначає законність цих операцій та їх економічну доцільність для зазначеного підприємства.
6.	Мельник М.В. [6]	Внутрішній контроль - форма зворотного зв'язку, за допомогою якого орган управління організації отримує необхідну інформацію про дійсний стан керованого об'єкта і реалізації управлінських рішень.
7.	Марченко Д.М., Яровенко Г.М. [5].	Внутрішній контроль фіксує та відслідковує дотримання суб'єктами контролю вимог чинних законодавчих та нормативних актів щодо ефективності та цільового використання бюджетних або власних коштів, збереження майна; правомірності та ефективності використання фінансових, матеріальних і трудових ресурсів, достовірності бухгалтерського обліку і звітності тощо
8.	Мурашко В. М. [7]	Внутрішній контроль – це система попереднього, поточного і подальшого контролю (крім ревізії фінансово-господарської діяльності), що створює окрему його галузь, тобто внутрішньогосподарський або внутрішній контроль. Внутрішній контроль є системою постійного спостереження за ефективністю діяльності підприємств, збереженням і ефективністю використання цінностей і коштів, доцільністю і вірогідністю операцій та процесів
9.	Столяр Л.Г. [8]	Внутрішньогосподарський контроль - це сукупність заходів, що вживають всередині підприємства, які забезпечують запобігання та виявлення операцій з господарськими засобами та джерелами і дій посадових осіб, що суперечать цілям їхньої діяльності або вимогам чинного законодавства.
10.	Футоранська Ю.М. [9]	Внутрішній контроль - система заходів, визначених управлінським персоналом підприємства та здійснюваних усіма працівниками своїх обов'язків по забезпеченню й здійсненню господарських операцій.

У результаті дослідження системи внутрішнього контролю більшістю вітчизняних науковців виділено основні його принципи: системної впорядкованості організації контролю; наближення контролю до об'єкта; ієрархічності контролю; делегування повноважень і відповідальності; взаємодії з іншими функціями; доцільності взаємодії елементів функції контролю.

Контрольне середовище підприємства впливає на економічну безпеку та ефективність його господарської діяльності. Організаційно-методичними складовими контрольного середовища є: стиль і основні принципи управління; організаційна структура господарюючого суб'єкта; розподіл відповідальності і повноважень; здійснювана кадрова політика; порядок підготовки фінансової (бухгалтерської) звітності для зовнішніх користувачів; порядок ведення внутрішнього управлінського обліку та підготовки звітності для внутрішніх потреб; забезпечення відповідності господарської діяльності суб'єкта господарювання вимогам законодавства; наявність і особливості організації роботи ревізійної комісії, служби внутрішнього аудиту в складі органу управління господарюючого суб'єкта.

Система внутрішнього контролю витрат підприємства передбачає виділення та систематизацію суб'єктів і об'єктів контролю їх ефективний взаємозв'язок. Характеристика суб'єктів внутрішнього контролю наведено у таблиці 2.

Таблиця 2

Загальна характеристика суб'єктів внутрішнього контролю підприємства

Суб'єкти контролю	Спосіб здійснення контролю
Акціонери, засновники, (власники), які не є працівниками організації	За допомогою ревізійних комісій і проведення звітних зборів
Акціонери, засновники, (власники), які є працівниками організації	Розробляють і затверджують внутрішні документи організації зі здійснення контролю. Здійснюють контроль з використанням контрольного середовища і контрольних процедур
Працівники, в обов'язки яких входить здійснення контролю за господарськими операціями	Здійснюють контроль за господарськими операціями. Ці повноваження працівників визначають посадові інструкції
Працівники, в обов'язки яких не входить контроль за окремими господарськими операціями, але, незважаючи на їх повноваження, такий контроль може бути вкрай необхідний і ефективний (наприклад, контроль бухгалтером вартості придбання постачання ТМЦ)	Здійснюють контроль під час виконання своїх обов'язків
Керівник підприємства, його заступник, начальник виробництва, керівник відділу збуту та інші	Здійснення контрольних та адміністративно-управлінських функцій
Працівники служби внутрішнього аудиту, працівники ревізійної служби	У функціональні обов'язки цих працівників входять контрольні функції
Працівники, в посадові обов'язки яких можуть і не входити контрольні функції	Вони здійснюють контрольні функції як суспільні обов'язки відповідно до правил внутрішнього розпорядку організації

Об'єктами внутрішнього контролю є господарські процеси, факти і явища, які в сукупності становлять діяльність суб'єкта господарювання. Об'єкти внутрішнього контролю витрат підприємства можна систематизувати наступні групи: дотримання чинного господарського законодавства при здійсненні витрат підприємства; правильність документального оформлення формування витрат підприємства; дотримання норм, нормативів та бюджетних (прогнозних) показників при здійсненні витрат підприємства; раціональність вибору методу обліку витрат і калькулювання собівартості продукції; правильність методику відображення витрат підприємства у

системі бухгалтерського обліку.; достовірність відображення витрат у внутрішній, фінансовій, статистичній та податковій звітності. Етапи здійснення внутрішнього контролю витрат підприємства наведені на рис. 1.

Внутрішній контроль витрат підприємства має здійснюватись на наступних стадіях технологічних і управлінських процесів:

ЕТАПИ ЗДІЙСНЕННЯ ВНУТРІШНЬОГО КОНТРОЛЮ	
1 етап	Формування цілей та розробка програми контролю
2 етап	Вибір об'єктів контролю, збір облікових даних їх обробка та групування
3 етап	Перевірка первинних документів, реєстрів бухгалтерського обліку та звітності підприємства
4 етап	Узагальнення результатів контролю, формування висновків згідно з отриманими результатами контролю
5 етап	Коригування діяльності підприємства, перегляд планів, бюджетів, нормативів, удосконалення процесу ведення бухгалтерського обліку та управління

Рис. 1. Етапи здійснення внутрішнього контролю витрат підприємства

1. на стадії бюджетування витрат оцінюється оптимальність, раціональність і ефективність різних варіантів управлінських рішень та відповідність їх загальної стратегічної мети розвитку підприємства;

2. на стадії організації та регулювання управлінських рішень оцінюється можливість досягнення бажаних результатів з певними витратами;

3. на стадії обліку контролюють раціональне й ефективне використання виробничих, трудових і фінансових ресурсів відповідно до затверджених бюджетів, доцільність і законність господарських операцій підприємства.

Висновки. Ефективність і адекватність системи внутрішнього контролю залежить від зацікавленості в ньому власників та керівництва підприємства, від їхніх дій щодо організації внутрішнього контролю на різних рівнях управління та забезпечення умов для своєчасної оцінки ризиків і ефективності контрольних процедур. Оперативна і своєчасна організація процесу виявлення недоліків і порушень є сигналом про можливі недоліки у господарюванні, пов'язані з відсутністю або неефективністю системи внутрішнього контролю на підприємстві.

Список використаних джерел:

- 1.Бутинець Т.А. Внутрішній контроль: суть і зміст / Т.А. Бутинець // Вісник Житомирського державного технологічного університету. Економічні науки. –Житомир : 2008. – № 2(44). – С. 31– 42.
- 2.Калюга Є. В. Система внутрішньогосподарського контролю та удосконалення її ефективності на підприємствах // Вісник податкової служби України. – 2001. – № 33. – С. 357–359.
- 3.Ковтун Т.В. Система внутрішнього контролю як невід'ємний елемент операційної системи підприємства / Т.В. Ковтун // Вісник Хмельницького національного університету. – 2009. – № 6. – Т. 1. – С. 65–170.
- 4.Корінько М.Д. Контроль та аналіз діяльності суб'єктів господарювання в умовах її диверсифікації: теорія, методологія, диверсифікація : [монографія] / М.Д. Корінько. – К. : ДП "Інформ-аналіт. Агентство", 2007. – 429 с.
- 5.Марченко Д.М. Удосконалення організації внутрішнього фінансового контролю підприємств / Д.М. Марченко, Г.М. Яровенко // Актуальні проблеми економіки. – 2010. – №2. – С. 163-171.
- 6.Мельник М.В. Ревізія і контроль : [учебник] / М.В. Мельник, А.С. Пантелеев, А.Л. Звездин ; [под ред. проф. М.В. Мельник]. – М. : КНОРУС, 2007. – 640 с.
- 7.Мурашко В. М. Контроль і ревізія фінансово–господарської діяльності : [навч. посіб.] / Мурашко В. М., Сторожук Т. М. – К., Ірпінь : Академія ДПС України, 2001. – 311 с.

- 8.Столяр Л.Г. Організація внутрішнього контролю / Л.Г. Столяр [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://intkonf.org/stolyar-lg-organizatsiya-vnutrishnogo-kontrolyu>.
- 9.Футоранська Ю.М. Окремі аспекти державного регулювання у сфері внутрішнього фінансового контролю в Україні / Ю.М. Футоранська // Фінансовий контроль. – 2009. – № 2 (31). – С. 20–24.

Рецензент д.е.н., професор Бачинський В.І.